

Význam morálního faktoru vojsk pro bojovou pohotovost ČSLA

Neustálé zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA k obraně socialistické vlasti a v součinnosti s ostatními armádami Varšavské smlouvy k obraně celého socialistického společenství, je závislá na morálním faktoru, na úrovni morálně politické a psychologické připravenosti příslušníků ČSLA.

Sovětská vojenská věda chápe **morální faktor** jako sociální, třídní a konkrétně historický jev, závislý na společenském zřízení, na charakteru cílů a ideálů války.

V obecném pojetí je morální faktor souhrn duchovních kvalit lidových mas, jejich pochopení cílů a úkolů, které plní a za které bojují, a jejich připravenost dát všechny své síly i svůj život pro jejich splnění.

Ve specifickém vojenském pojetí je morální faktor duševní stav vojáků, jejich odhodlání vést rozhodný boj, překonávat jakékoli zkoušky, obtíže a překážky k dosažení vítězství nad nepřítelem. Je přímým odrazem morálního ducha lidu. Čím vyšší je morální duch lidu, tím vyšší je i morální duch armády.

Cílem článku je objasnit pouze význam morálního faktoru ve specifickém vojenském prostředí (morální duch vojsk), nezbytnost jeho neustálého zvyšování a poukázat na konkrétní formy morálního faktoru, který se projevuje v morálně politické a psychologické přípravě vojsk.

Morální faktor ve specifickém vojenském pojetí (morální duch vojsk) je spojen se společenským zřízením státu, jeho

politikou a sociálně ekonomickými vztahy. Vzhledem k tomu, že má společensko-politický charakter, bývá často nahražován pojmem „**morálně politické vlastnosti**“. Protože má též přímou souvislost s morálními a bojovými vlastnostmi vojáků, bývá též často nahražován pojmem „**morálně bojové vlastnosti**“.

Význam morálního faktoru vojsk pro dosažení vítězství ve válce, vzhledem k vysoké technické úrovni bojových prostředků a způsobů vedení války, neustále vzrůstá a musí se s ním počítat v přípravě i v průběhu boje a operace. Ovlivňuje všechny základní součásti vojenského umění — strategii, operační umění a taktiku.

Vojenská strategie bere v úvahu vzájemný poměr morálních sil válečných zemí při řešení konkrétních otázek vedení války, při stanovení druhů strategické činnosti, při stanovení tempa operací atd. Počítá s tím, že se morální duch může v průběhu války měnit, neboť na jeho stav působí úspěchy i neúspěchy vojsk.

Operační umění a taktika počítají s morálním faktorem při každém plánování operace a boje.

Neznamená to však, že význam morálního faktoru můžeme absolutizovat. Naopak je třeba jej chápat a posuzovat v dialektické jednotě s ostatními činiteli (ekonomickými, technickými, vědeckými, vycvičeností vojsk, připraveností velitelů a štábů apod.).

Konkrétně si to můžeme blíže osvětlit na vzájemném vztahu morálního faktoru

a výsledků vědeckotechnického pokroku ve vojenství. Sovětské vojenskoteoretické myšlení vychází z poznání, že čím složitější technika, tím vyšší jsou nároky na člověka. Technika, jakkoli mohutná a dokonalá, sama o sobě by byla bez člověka nirtvou hmotou a jako taková by pro vedení války a dosažení vítězství neměla význam. A naopak, člověk se sebelepší morálkou, bez vyspělé bojové techniky nebo člověk, který tuto techniku nedovede účinně ovládat a využívat, nedosáhne vítězství. Proto v současné době probíhá proces rozšiřování a prohlubování

vzájemných vztahů člověka a techniky. K dosažení vítězství musí převahu armády nad nepřítelem v ideově politickém smyslu doplňovat vysoký stupeň ovládnutí techniky, kterou disponuje.

Převaha morálních sil může sice v některých situacích nahradit slabé ekonomické, zvláště pak vojenské možnosti, avšak není s to je nahradit. V. I. Lenin ukazoval, že „sebelepší armáda, sebevíce revoluci oddaní lidé budou nepřítelem okamžitě vyhlazeni, nebudou-li dostatečně vyzbrojeni, zásobeni potravinami a vycvičení...“.

Příčiny zvyšování významu morálního faktoru v soudobé válce

Úloha morálního faktoru v soudobé válce narůstá. Způsobuje to celá řada okolností.

V první řadě to jsou příčiny politického rázu, které vyplývají ze sociální podstaty možné války. Tato válka bude rozhodujícím střetnutím protikladných sociálních systémů. Bude proto vedena s nebyvalou rozhodností a nesmiřitelností, což bude vyžadovat nesmírně silného morálního ducha nejen ozbrojených sil, ale všeho lidu.

Ve druhé řadě to jsou zásadní změny ve výzbroji a bojové technice. Rozhodující úlohu má zavedení do výzbroje jaderných zbraní, které mohou zasáhnout jakýkoli cíl na zeměkouli. V důsledku toho není rozdíl mezi frontou a zápolím. Raketovými jadernými údery mohou být zničena nejen vojska ve frontovém pásmu, ale i vojska v týlu a obyvatelstvo na celém území ČSSR. Toto stále nebezpečí jaderného úderu a z toho vyplývající možné ohromné ztráty na živé síle, rozvrácení politických a hospodářských center, rozrušení a zamoření terénu a požáry — to vše bude klást vysoké nároky na morální stav armády a lidu. Proto musí mít příslušníci ČSLA i obyvatelstva ČSSR vysokého morálního ducha, pevnou vůli, nesmí podléhat panice a strachu, neztrácet rozhodnost v boji a víru ve vítězství nad nepřítelem.

Ve třetí řadě to jsou změny ve způsobech vedení války. Hromadné jaderné údery na průmyslová, hospodářská a politická centra a na uskupení vojsk mohou způsobit okamžitě zničení celých jednotek, útvarů nebo svazků nebo jim mohou způsobit veliké ztráty. Operace a boje budou probíhat na rozsáhlých prostorách bez souvislé fronty. Budou se vyznačovat nerovnoměrným vývojem situace, vysokou rozhodností, úporností, manévrovostí a dynamičností. Rychlé změny situ-

ace budou vyžadovat, aby jednotky plnily úkoly v mimořádně vysokých tempech s odkrytými křídly, v odtržení od svých vojsk. Vojska budou přecházet rychle z jednoho druhu boje do druhého, často v radioaktivně zamořeném terénu. To vše podstatně sníží velení, neboť obyčejně nebude dostatek zpráv a podkladů pro rozhodování. Přesto budou muset velitelé v krátké době po jaderných úderech nepřítele znovu organizovat vojska, obnovit jejich bojeschopnost, zmobilizovat všechny morální a fyzické síly vojáků ke splnění dříve stanovených nebo nově upřesněných úkolů.

Význam morálního faktoru v soudobé válce narůstá i při vedení války pouze klasickými (konvenčními) zbraněmi, neboť v takovém případě má vliv na morální stav vojska sociálně politická podstata války, třídní vyhraněnost a rozhodnost jejich cílů. Velký význam mají též prudce se zvyšující bojové možnosti klasických zbraní a změny ve způsobech vedení boje. Kromě toho je nutné brát v úvahu, že vojska budou plnit úkoly pod dvojím nebezpečím — ohrožení života klasickými zbraněmi a stále budou očekávat možnost jaderných úderů nepřítele a musí být proto připravena vést boj i za použití jaderných zbraní.

Význam morálního faktoru v soudobé válce narůstá i proto, že nepřítel povede rozsáhlou „psychologickou válku“, bude se snažit podlomit víru našich vojáků ve své síly a ve spravedlnost boje, šířit strach z jaderných zbraní a vyvolávat paniku. Bude se pokoušet přimět vojáky k dezertérství a ke zradě vlasti.

Podle V. I. Lenina je pevný morální duch lidu a armády přímo závislý na uplatňování vedoucí organizátorské a mobilizující úlohy komunistické strany. Komunistická strana činí všechna opatření, aby ČSLA byla udržována na úrovni sou-

dobých požadavků vojenství. Vybavuje ji nejmodernějšími zbraněmi a technikou a vychovává ve vojácích vysoké morálně bojové vlastnosti. Problémy vojenskotechnické politiky řeší v jednotě s úkoly morálně politické a psychologické přípravy vojsk.

Zásady morálně politické a psychologické přípravy vojsk

Konkrétním výrazem morálního faktoru je morálně politická a psychologická připravenost vojáků k zabezpečování náročných úkolů bojové pohotovosti v míru a pro plnění bojových úkolů ve složitých podmínkách soudobé války.

Morálně politická a psychologická příprava, přes svou obsahovou rozdílnost, spolu těsně souvisí a vzájemně se doplňují, neboť mají společný objekt působení, tj. vojáka a vojenský kolektiv i jednotný cíl — aktivně ovlivňovat psychiku a vychovávat uvědomělého obránce socialistické vlasti. Přitom však nemůžeme tyto dva pojmy ztotožňovat. Vedoucí a určující je morálně politická příprava, vychází z ideologie, která odráží společensko-politické vztahy v zemi. Psychologická příprava doplňuje morálně politickou přípravu vlastními metodami a aktivně ovlivňuje výchovu vojáků k vysokým morálně bojovým kvalitám.

Cílem morálně politické přípravy je formovat u vojáků vědecký marxistickoleninský světový názor, komunistické ideály a přesvědčení, vštěpovat mravní normy jednání, které vyplývají z vysoké politické uvědomělosti. Vyzbrojuje příslušníky ČSLA k chápání ideologie a politiky KSČ a vlády, státních zájmů, podstaty charakteru a cílů války vedené k obraně socialistické vlasti a připravuje je k obětavému a vzornému plnění vojenských povinností.

Psychologická příprava je organicky spojena s morálně politickou a bojovou přípravou. Jejím cílem je rozvíjet a upevňovat nutné psychologické vlastnosti vojáků, které jim umožňují úspěšně plnit bojový úkol a ve velmi složitých situacích soudobého boje působit v plném souladu se svým přesvědčením a s principy komunistické morálky.

V souhrnu je úkolem psychologické přípravy formovat:

Morálnímu faktoru přikládá prvořadou úlohu, neboť ideová vyspělost a politické uvědomění vojáků znásobují bojovou sílu ČSLA, přeměňují ji v materiální sílu a za určitých podmínek umožňují dosáhnout vítězství i za částečné převahy nepřítele v živé síle a bojové technice.

— funkční spolehlivost psychiky vojáka (rozvíjet jeho intelektuální vlastnosti). To znamená dosáhnout vysoké citlivosti smyslových orgánů (vynalézavost, přesnost a rychlost reakcí, chápavost, operativnost), koordinace a stability pohybů a úkonů. Rozvíjet schopnost správně v boji hodnotit vzdálenost a čas, velikost objektů, rychlost pohybu a rozvíjet schopnost udržet pozornost a soustředění až do splnění úkolu. Upevňovat paměť, přesnost reprodukce a pružnost myšlení;

— vysokou emoční volní stabilitu, jako je odvaha, chrabrost, ukázněnost, rozhodnost a samostatnost. Tyto vlastnosti umožňují vojákovi odolávat nebezpečí a tlumit negativní pocity a stavy jako je strach, vztek, úzkost, pocit osamělosti, bezvýchodnost atd.;

— stálou vnitřní psychickou pohotovost (citlivou a volní vyrovnanost). To znamená vypěstovat ve vojácích zdravý optimismus, víru ve vítězství a vymýtit pasivitu a odevzdanost;

— psychickou odolnost vojenských kolektivů. To znamená čelit negativním jednáním, které zachvacují celé kolektivy, jako je např. panika.

Morálně politická a psychologická příprava nejsou samostatnými druhy přípravy vojsk, ale tvoří nedílnou součást celého systému bojové a politické přípravy a vojenské výchovy.

Cílem těchto dvou stránek přípravy je vychovávat vysoce uvědomělé, statečné vojáky, kteří mají pevnou vůli a jsou schopni v jakýchkoli i sebesložitějších podmínkách splnit svou povinnost při obraně své socialistické vlasti.

Morálně politická a psychologická příprava musí být nepřetržitá s cílem zabezpečit vysokou bojovou pohotovost ČSLA v době míru a ve válce zabezpečit splnění bojového úkolu a dosažení vítězství nad nepřítelem.

Úkoly morálně politické a psychologické přípravy při zabezpečování bojové pohotovosti

Zabezpečit neustálou vysokou bojovou pohotovost je věc neobyčejně složitá a stává před velitele, politické orgány a stranické organizace velmi obtížné úkoly.

Protože ČSSR přímo sousedí s NSR, jejíž ozbrojené síly tvoří součást útočného uskupení Severoatlantického paktu a jejíž území je rozhodujícím výchozím pro-

storem pro agresivní válku proti táboru socialismu, střetne se ČSLA s nepřitelem (zvláště její pohraniční divize) již v prvních hodinách války. Proto musí být ČSLA udržována ve stálé bojové pohotovosti. To vyžaduje, aby u vojáků z povolání i u vojáků základní služby byl takový morálně politický a psychologický stav, který bude odpovídat potřebám války. Na nějakou „válečnou aklimatizaci“ až po zahájení boje nebude čas. Proto je nutné vojákům přesvědčivě ukazovat agresivní charakter

politiky představitelů imperialismu, odhalovat jejich přípravy na rozpoutání nové války, dosáhnout, aby si naši vojáci uvědomovali, že válka může vzniknout každým okamžikem a pochopili, že rozhodujícím opatřením proti nenadálému napadení klasickými jadernými zbraněmi je neustálá připravenost k rozhodnému odporu, překonávání těžkostí vojenské služby, mistrné ovládnutí přidělených zbraní a bojové techniky, vysoká kázeň, organizovanost a pořádek.

Úkoly morálně politické a psychologické přípravy při zabezpečování připravenosti ČSLA k vedení soudobé války

Aby naši vojáci překonali válečné strádání, pohrdali nepřátelskou propagandou a dokázali zvítězit, je třeba, aby měli potřebné teoretické znalosti, vypěstované praktické návyky, mistrovsky ovládali své zbraně a bojovou techniku, měli vyvinutý smysl pro kolektivnost a byli připraveni si vzájemně pomáhat.

Musí být rozhodní, pohotovi, dovední, musí pružně reagovat na situaci, směle se rozhodovat, projevovat maximální houževnatost, vytrvalost, aktivitu, iniciativu, obětavost a odvahu a sebeovládání při plnění bojových úkolů. Musí být odhodláni vést boj až do úplného zničení nepřitele i za cenu svého života.

Dvojnásobně požadavky jsou kladeny na velitelský sbor. Velitelé musí mít sílu překonávat všechny těžkosti a nebezpečí boje a kromě toho zabezpečit pevné a spolehlivé velení vojskům, ani na jednu minutu neztratit nad nimi velení v sebe-složitéjší situaci, být svým podřízeným osobním příkladem pevnosti, vytrvalosti, sebeovládání, vést podřízené k bezpodmínečnému splnění bojového úkolu.

Těchto požadavků je možno dosáhnout cílevědomou ideově výchovnou prací a náročným výcvikem.

V ideově výchovné práci je třeba formovat u vojáků marxisticko-leninský světový názor, pevné komunistické přesvědčení, věrnost KSČ a pracujícím lidu, vypěstovat v nich city socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu, nenávisť k třídnímu nepříteli, přesvědčení o přednosti socialistického zřízení a jeho nezbytného vítězství v celosvětovém měřítku, chápání spravedlivého charakteru války na obranu socialismu a pochopení uchvatitelských plánů imperialismu.

V procesu výcviku vojsk je nutné dosáhnout, aby všichni vojáci pochopili charakter a zvláštnosti soudobé války a boje. K tomu je třeba hledat nové formy a me-

tody a dbát na to, aby všechny druhy výcviku probíhaly za situace co nejvíce se přibližující atmosféře skutečného boje. Je třeba vytvářet záměrně takové situace, aby vojáci museli plnit úkoly s plným nasazením duchovních i fyzických sil. Přiblížení podmínek skutečného boje je možné dosáhnout správným výběrem místa, času, napodobením bojové činnosti nepřitele a reálným využitím palby a pohybu vlastních zbraní. Situace by měly být charakteristické nejasností, nezvyklostí, s prvky překvapení a dlouhodobou zátěží na vojska i velitele, blížící se horní hranici jejich únosnosti.

Čím složitější, náročnější je v konečném efektu tato činnost, tím více je třeba ji při nábívkách rozložit na větší počet dílčích úkonů, které musí být dlouhodobě procvičovány v rozličných variantách a podmínkách.

Nejvhodnější podmínky pro formování a upevňování morálně politických a psychologických vlastností se vytvářejí při plném výcviku, na cvičeních a při bojových střelbách. Velký význam mají zejména společná cvičení různých druhů vojsk a speciálních vojsk, kdy je při podpoře pěchoty vedena palba dělostřelectva a letectva ostrou municí.

Důsledně je třeba seznamovat vojáky s důsledky působení jaderných zbraní. K tomu je možné využívat filmů, diapozitivů a při praktickém výcviku vyžadovat, aby vojska přesně plnila vše to, co je nezbytné pro překonávání terénu radioaktivně zamořeného, při dezaktivaci, speciální čistě apod. Vysvětlovat vojákům, že při dodržování všech procvičovaných opatření a znalostech těch zásad, které se učí, je možné jaderný úder přežít a plnit bojový úkol.

Důležitou podmínkou morální a psychologické připravenosti vojáků pro úspěšnou činnost v soudobém boji je jejich **vysoká znalost techniky**, která jim

byla svěřena, i způsobů jejího použití, pevná víra v účinnost nejen těch zbraní a techniky, kterou obsluhují, ale i techniky, kterou disponuje ČSLA i spojenecké armády, především pak Sovětská armáda, a pěstovat ve vojácích víru, že s pomocí těchto zbraní je možné rozdrtit každého nepřítele. Tato práce je v mírových podmínkách složitější zejména proto, že z důvodů utajení není možné v tisku nebo v ústní propagandě zveřejňovat takticko-technická data vlastních zbraní.

Znalost a dovednost v ovládání a využívání přidělených zbraní posiluje víru ve vlastní síly a co nejsprávněji se rozhodovat v jakékoli situaci. Naopak nedostatečná znalost techniky a slabé vědomosti o vojenské činnosti mohou vést k tomu, že voják, poddůstojník nebo důstojník propadne strachu a bezradnosti, že ohrozí splnění bojového úkolu.

Současně však příslušníci ČSLA musí znát v nezbytném rozsahu objektivní — ani zveličené, ani podceněné údaje o zbraních a výzbroji nepřítele.

Velmi důležitou součástí přípravy vojáků pro vedení soudobého boje je **fyzická příprava**, která je těsně spjata s utvářením morálně politických a bojových vlastností. Jestliže voják nebo důstojník není fyzicky zocelen, není-li dostatečně připraven překonávat těžkosti vojenského života, nemůže splnit uložené úkoly.

Fyzická připravenost má přímý vliv na morálně politický stav. Zdravý, zocelený a vytrénovaný organismus vojáka podporuje jeho myšlení a volní úsilí v bojové situaci. Proto morální a psychologická příprava bude účinná jen tehdy, bude-li se spolu s ní realizovat současně i dokonalá fyzická příprava.

Socialistický společenský systém a státní zřízení, jednota armády a lidu, spravedlivé cíle války k ochraně socialistické vlasti, vedení státu a armády komunistickou stranou na základě vědeckého marxisticko-leninského světového názoru a těsná internacionální spolupráce se všemi socialistickými zeměmi, především pak se Sovětským svazem, vytvářejí nejlepší podmínky pro vysoký morální duch a rozvíjení morálně politické a psychologické připravenosti ČSLA.

Přesto však se vysoký morální duch nevytváří u vojsk živelně, automaticky. K jeho rozvíjení a udržení je třeba vytvořit podmínky cílevědomým a pevným politickým a odborným řízením vojsk, ideovostí a rozmachem politické a stranické práce, vysokým stupněm úrovně výcviku a výchovy a nepřetržitým a kvalitním a technickým zabezpečením vojsk.